

IV.

Cum spuneam și mai sus, problema limbii slavone folosite în Lituania în Evul Mediu a fost puțin studiată; multe chestiuni își așteaptă soluționarea. Nu a fost studiată nici originea acestei limbi slave, deși e foarte probabil să fie *slavona*¹. De asemenea, nu se cunosc nici bazele ei dialectale și nici raportul în care se afla ea cu limbile veche slavă (veche bulgară) și veche rusă, în uz atunci. Fără îndoială, între slavona folosită în Marele Cnezat Lituanian și limba statului de la Moscova existau deosebiri, provocate, de bună seamă, de mai mulți factori. De aici și nevoia de a reflecta această deosebire în denumire. Nu dispunem, însă, de nici o denumire, general acceptabilă, pentru limba slavă din Lituania. I se spune: *rusă*, *rusă veche*, *rusă de vest*, *veche rusă de vest*, *veche bulgară*, *slavă*, *lituaniană*, *lituano-rusă*, *bielorută*, *ucraineană*, *polono-rusă*, *slavo-polonă* și *slavonă*. În ciuda mărturiilor și afirmațiilor curente în epocă, în ciuda chiar a denumirii pe care o poartă (sau sub care apare des citată), limba aceasta nu este *rusă*². Numai oficial ea era numită *rusă*, pentru a o diferenția de lituaniană, polonă și slavonă. Cu toate deosebirile existente între limba „rusă” folosită în Marele Ducat Lituanian și limba rusă vorbită la Moscova, în ambele state baza limbii era aceeași.

Desigur, lexicul actelor diplomatice, oficiale, emenate în Lituania sau în alt loc era incomparabil mai diversificat decât cel al textelor liturgice. În sistemul fonologic, morfologic și sintactic, influența limbii vorbite trebuie să fi fost, de asemenea, mare. Tot așa stau lucrurile și cu slavona de la noi. Pe de altă parte, relațiile externe, stabilite între diferitele state feudale (slave și neslave), au făcut ca în actele cancelariei unui stat să existe numeroase elemente provenite din cancelaria slavonă a altor state, atât din punct de vedere lingvistic (fonetic, lexical, gramatical), cât și diplomatic (conținutul și succesiunea diverselor formule, pecetile etc.) și grafic. În felul acesta, stratul extern al actelor de cancelarie conține o varietate mult mai mare de fenomene decât cel intern.

Este evident că actele produse în cancelaria Marelui Principat Lituanian fac parte din aria de influență vest-rusă. Ele cuprind, însă, cum am mai spus, nu numai particularități de origine rusă, ci și fenomene specifice și tipice pentru bielorusă, ucraineană și polonă.

¹ Cf., între altele, afirmația lui Frank Wolmann în lucrarea: *Slovanství jazykové literárního obrození u slovanů*, Praha, 1958, p. 120: „uředním jazykem knížectví litevského byla církevní slovanština” („limba oficială a cnezatului lituanian a fost slavona”).

² După cum a arătat și P. P. Pljušč (în articolul *Russkaja „prostaja mova” na Ukraine v XVI—XVII vekach*, publicat în *Načal'nyj etap formirovanija russkogo nacional'nogo jazyka*, Editura Universității din Leningrad, 1961, p. 220), în secolele al XIV-lea, al XV-lea și al XVI-lea, limba comună ucrainenilor și bielorușilor din Marele Cnezat Lituanian (după Uniunea de la Krewo) era numită, oficial, *limbă rusă*. Datorită însă faptului că limbile slave de est sînt foarte apropiate între ele, documentele din secolele al XIV-lea — al XVI-lea cu greu pot fi împărțite în ruse, bielorusă și ucrainene. Și mai dificilă este delimitarea monumentelor bielorusă de cele ucrainene (secolele al XIV-lea — al XVII-lea). Aici trebuie ținut seamă de: naționalitatea autorului, locul unde apare monumentul respectiv, de particularitățile lui de limbă și paleografie. Putem menționa că varianta populară a vechii limbi ucrainene poartă, în secolele al XVI-lea — al XVII-lea, denumirea de *rusă*. Prin aceasta scriitorii ucraineni opuneau *limba rusă* limbilor lituană, polonă și slavonă.